

<https://doi.org/10.31516/2410-5333.067.26>¹

УДК 77.041.5:72.03.071.1(477)Бек(045)

Л. І. Мачулін

доктор філософії, завідувач редакційно-видавничого відділу, Харківська державна академія культури, Харків, Україна

editor2016@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-8804-6297>

АТРИБУЦІЯ МАЛОВІДОМОЇ ФОТОГРАФІЇ АРХІТЕКТОРА ОЛЕКСІЯ БЕКЕТОВА

У статті досліджується маловідоме зображення Олексія Бекетова в незвичному одязі для його соціального статусу — у сорочці з вишивкою. Це єдина подібна фотографія академіка архітектури. Сорочку атрибутувано як народну. Невідомі дата зйомки й мотиви для нетипового вбрання. Дослідження проведено із застосуванням аналітичного методу, а також методів опису, зіставлення та узагальнення. Автор висуває гіпотезу про те, що фотографія була зроблена спеціально як подарунок тещі — відомій просвітниці Христині Алчевській. Новизна дослідження полягає в атрибуції дати та приводу зйомки О. Бекетова, що пояснює його ставлення до українства як такого та просвітництва в Харківській губернії.

Ключові слова: *архітектор Олексій Бекетов, просвітниця Христина Алчевська, народні школи, українство, українофільство, Братство тарасівців.*

L. Machulin

Doctor of Philosophy, Head of the Editorial and Publishing Department, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv, Ukraine

ATTRIBUTION OF A LITTLE-KNOWN PHOTOGRAPH OF ARCHITECT OLEKSII BEKETOV

The article examines a little-known photograph of academician of architecture Oleksii Beketov in a folk-style embroidered shirt, an atypical outfit for him and his social status, and one of the few that does not have an attribution of the date of the photograph and the occasion. The study was conducted using the analytical method, as well as the methods of descriptive, comparative, and generalisational analysis. The author hypothesises that the photograph was taken specifically as a gift to her mother-in-law, the famous educator Khrystyna Alchevska. The novelty of the study lies in the attribution of the date and occasion of O. Beketov's photograph, which explains his attitude to Ukrainianness as such and to enlightenment cause in Kharkiv province.

Relevance of the topic. The approach to the cultural heritage of the Soviet and imperial periods in Ukraine remains unresolved. There are discussions about both the individual figures and their works. Academician of architecture in the Russian Empire, professor and PhD in Soviet Ukraine, Oleksii Beketov left dozens of buildings for various purposes, designed to a world-class standard, to the descendants of Kharkiv residents. By emphasising his status as the best architect in the South of Russian Empire before 1917, the aggressor's propagandists are attempting to claim him as a politically and ethnically "russian" figure.

¹ This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

Conclusions. Based on the study of the context of the life and work of the famous architect O. Beketov in the last decade of the nineteenth century, the author draws the following conclusions. As for the clothes in the photo, they are called folk shirts. The patriotic and political term 'vyshyvanka' entered the lexicon of Ukrainians much later. The date of the photograph can be reliably attributed to between 1891 and May 1893. The reason for the photo's appearance can be considered the special relationship between the young family of O. Beketov and the Alchevsky family. Most likely, the photo was taken as a souvenir for his mother-in-law, H. Alchevska.

Keywords: *architect Oleksii Beketov, educator Khrystyna Alchevska, public schools, Ukrainians, Ukrainophilia, Brotherhood of Tarasivtsi.*

Постановка проблеми. Фотографія відомого академіка архітектури Олексія Бекетова в народній сорочці — одна з небагатьох, яка не має атрибуції дати зйомки та приводу. Останнє не менш важливо, оскільки це єдина фотографія, на якій архітектора зображено в нетиповому для нього одязі.

Актуальність теми. Ставлення до культурного надбання радянського та імперського часів в Україні остаточно не сформульовано. Точаться дискусії як щодо персоналій, так і їхніх творів. Академік архітектури в Російській імперії, професор і доктор у радянській Україні Олексій Бекетов залишив нащадкам харків'ян десятки будівель різного призначення, виконані на світовому рівні. Акцентуючи на його статусі до 1917 р. як найкращого архітектора Півдня Росії, пропагандисти агресора намагаються зробити його «своїм», проросійським.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Архітектурному надбання, його принципам, стилю присвячено дисертації С. Смоленської (2017), Є. Балишева (2002) уклала повний каталог його праць. Д. МIRONENKO (2006) створив бібліографічний показник до праць відомого архітектора. Л. Мачулін (2016; 2023) видав два твори з описом життя й творчості О. Бекетова. Маємо також численні публікації в періодиці. Між тим жодного опису означеного портрету в публічному доступі немає. У нащадків родини Бекетових теж відсутня інформація про дату виготовлення фотографії і привід для зйомки.

Мета статті — розглянути гіпотезу щодо атрибуції дати зйомок, одягу та приводу появи незвичної для О. Бекетова фотографії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Звання академіка архітектури Олексій Миколайович Бекетов здобув у 1894 р. за проєкт будівлі Публічної бібліотеки в Харкові (нині — Державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка). Йому було всього 32 роки. За п'ять років до того він повернувся зі столичного С.-Петербургу до губернського міста, у якому мешкало приблизно 150 тис. осіб, і одразу заявив про себе як про успішного, затребуваного фахівця. Він мав достаток, статус і професію. На всіх фотографіях, починаючи із часів завершення навчання, О. Бекетов виглядає франтом, який цінує кожную деталь гардеробу. Він чудово розуміє, що повинен мати вигляд, відповідний його дворянському статусу (Рис. 1). Його родовід простежується з XVI ст. Дослідники припускають походження прізвища від черкеських беків — це загальнотюркський титул, військове та адміністративне звання (Мачулін, 2023, с. 12).

Рис. 1. Олексій Бекетов. 1900 р.

Типовий одяг чоловіків його статусу в останнє десятиріччя XIX ст. — костюм-трійка: двобортні та однобортні піджаки з доволі широкими лацканами, крохмальні манжети сорочки, що виглядають із рукавів. Або двобортний сюртук із краватками пластрон або регата (Головенко та ін., 2023). На голову О. Бекетов одягав котелок, який йому личив — фетрову шляпу з круглим наголовком та короткими жорсткими вінцями. І ми не маємо жодного його фото в солом'яному канотье з короткою циліндричною тулією та прямими крисами, хоча цей головний убір був також типовим для його прошарку. О. Бекетов на всіх відомих світлинах до 1917 р. — або в шляпі, або простоволосий.

Що ж спонукало молодого Бекетова сфотографуватись у сорочці з вишивкою? (Рис. 2). Чи не був він прихованим українофілом? Щодо його прихильності до українства публікацій не знайдено. В інтернеті виявлено лише дві публікації із цим портретом, які за змістом не відповідали темі мого дослідження. А от підписи під фото радше за все свідчили про їх ілюстративність. Перший підпис: «Алексей Николаевич Бекетов в народной рубахе. Фото начала XX века»¹, другий — «О. М. Бекетов, близько 1900 року»².

Щоб розгадати загадку цього знімка, була висунута робоча гіпотеза: для зйомок був надзвичайно важливий привід. Що саме могло ним бути? Для того щоб відповісти на це питання, треба зануритись у біографію самого О. Бекетова та його оточення, зрозуміти мотиви тих чи інших рішень у його житті та принципи, яких він дотримувався.

1 Харьков, 1913-й. Дворец архитектора Бекетова. <https://mediaport.ua/harkov-1913-y-dvorec-arhitektora-beketova/>

2 Бекетов Олексій Миколайович. https://www.wikiwand.com/uk/articles/%D0%91%D0%B5%D0%BA%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B2_%D0%9E%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%96%D0%B9_%D0%9C%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D0%B9%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87

Рис. 2. Олексій Бекетов у народній сорочці.

Одне з головних питань — чому успішний молодий архітектор повернувся до Харкова? Адже під час навчання його батьки переїхали з Харкова до С.-Петербургу: Миколу Миколайовича обрали членом Академії наук. До того ж перспективному архітектору одразу запропонували роботу і в столиці, і в Москві, що вважалось дуже привабливою пропозицією. Однак 26-річний юнак чомусь вирішив повернутися до провінційного Харкова, де рідних вже не було, у місті панувала двоповерхова архітектура, а за статистикою на сім дерев'яних будівель була лише одна кам'яна. Що мав на меті молодий архітектор?

А відповідь проста: “*Cherchez la femme*”, як мовиться у французькому крилатому вислові. У Харкові на Олексія чекала 20-річна кохана на ім'я Анна. І вже наступного року Бекетов одружується. Так склалося, що батьки наречених були давно знайомі. Микола Миколайович Бекетов та теща Христина Данилівна Алчевська були відомими в місті громадськими діячами й просвітниками — разом брали участь у створенні харківського Товариства поширення грамотності в народі. Батько й теща архітектора також були серед ініціаторів та організаторів започаткування Харківської громадської бібліотеки (1886). Не дивно, що Олексій та Анна з дитинства були знайомі між собою.

Після одруження в 1889 р. велика родина Алчевських у певному сенсі стає і його сім'єю (пам'ятаємо, що батьки Олексія в Петербурзі). Зрозуміло, Бекетов не міг не брати участі в родинному спілкуванні. А в сімейному колі обговорювалося, окрім теми освіти, грамотності й питань культури, ще багато чого цікавого! Отже, Олексій проймається прогресивним громадським настроєм, починає не просто симпатизувати діяльності тещі, а ще й докладає власні зусилля в справі просвітництва. У 1894 р. він розробляє проєкт складної перебудови великої будівлі Товариства грамотності — звісно, на громадських засадах. Ще через два роки Бекетов безкоштовно створює проєкт будівлі Недільної жіночої школи (1896), яку організувала й вела його теща. Отже, за три роки — три великих і складних проєкти (бібліотека, школа й будинок Товариства) виконано безкоштовно. На нашу думку, ідея просвітництва українського народу захопила молодого архітектора.

Найімовірніше, дружніми були взаємини й з тестем, якого теща називала щирим українцем. Адже в молоді роки Христина Данилівна під псевдонімом «Українка» писала в журнал «Колокол», який видавали Герцен та Огарьов. Власне, завдяки її дописам Олексій Алчевський знайшов її і вони познайомились, а пізніше одружилися. Тому про свого чоловіка теща завжди казала: «Я вийшла заміж за щирого українця»¹.

У свою чергу голова правління Харківського Земельного банку Кирило Алчевський допомагає отримати зятю два престижних проєкти — Земельного (1896–1897) і Торгового банку (1898–1899) (Рудяченко, 2023). Ці дві будівлі, поряд з іншими, сформували архітектурне обличчя центру міста на Миколаївській площі (нині — площа Конституції). Вдячний Олексій Бекетов виконує проєкт для будівництва садиби Алчевських (1896).

Зважаючи на вищезначене, очевидно, що зять не міг не знати про те, що «Кобзар» Т. Г. Шевченка — улюблена книга тестя. Коли садибу побудували, Алчевський замовив професору Петербурзької академії мистецтв В. А. Беклемішеву погруддя свого кумира з білого мармуру. Чому йому? Тому що це була та сама людина, яка робила посмертну маску Тараса Шевченка, тож він міг найточніше відтворити подібність поета. Також В. Беклемішев був однолітком О. Бекетова й навчався в Петербурзькій академії мистецтв. Вірогідно, вони могли бути знайомі й зять міг рекомендувати його тестю. Ще важлива одна деталь: Беклемішев неодноразово брав участь у подіях, присвячених Т. Шевченку, зокрема був членом журі та учасником конкурсу 1909–1913 рр. на проєкт пам'ятника Кобзарю в Києві.

Газета «Південний край» 14 листопада 1900 р. повідомила, що погруддя Т. Шевченка, перший у місті пам'ятник, буде встановлено на подвір'ї Алчевських (рис. 3): «Бюст Т. Г. Шевченко. Единственный “монумент”, украшающий Харьков, — это каменный столб на углу Университетской улицы и Павловской площади. Инициатор харьковского университета Каразин и украинский поэт Квитка все еще ждут, когда, наконец, харьковцы вспомнят о их

1 Найвидатніша просвітителька Христина Данилівна Алчевська (1841–1920). https://old.region.library.kharkov.ua/lib_druck.php?id=119

заслугах. Даже по решенному уже вопросу о постановке бюста А. С. Пушкина приходится более полутора года ждать, когда будет приведено в исполнение постановление думы. Тем приятнее указать на частный почин в деле художественного украшения нашего города. На днях прислан из Петербурга художественно исполненный бюст Т. Г. Шевченко, работы известного скульптора — художника Беклемишева. Бюст этот исполнен по заказу почитателей малороссийского поэта А. К. и Х. Д. Алчевских и будет украшать площадку сада у их дома, выходящего на Мироносицкий переулок, так что бюст будет виден с улицы через железную решетку сада. Мы слышали, что за исполнение бюста уплачена тысяча руб.» (Южный край, 1900).

Рис. 3. Перший пам'ятник Т. Г. Шевченку в Україні. Ліворуч — садиба Алчевських, Харків. Праворуч — погруддя в музеї Т. Шевченка, Київ.

Ця подія сколихнула проукраїнськи налаштованих друзів і знайомих Алчевських. Мармурове погруддя на кам'яному п'єдесталі було добре видно з вулиці. Біля пам'ятника почали збиратися учні Недільної школи Христини Данилівни. Тут декламував вірші найвідоміший юрист того часу Анатолій Коні. Легендарні українські націоналісти Левко Мацієвич та Микола Міхновський зробили фото біля першого в Україні пам'ятника Шевченку (Рис. 4).

Звісно, про це «вільнодумство» дізналась царська охранка. Відповідно, були відомі й проукраїнські погляди подружжя Алчевських у Петербурзі. У травні 1901 р. Олексій Алчевський поїхав до столиці просити кредит. Ще наприкінці XIX ст. почали відчуватись перші ознаки світового економічного спаду. У 1900–1901 рр. криза набула виразних форм у металургійній і кам'яновугільній галузях, у які вклав кошти Алчевський. У царському уряді комерсанту-вільнодумцю відмовили. У травні 1901 р. Олексій Кирилович покінчив життя самогубством. Родина Алчевських одразу отримала немало проблем, до вирішення яких долучився й Олексій Бекетов. Його перший родинний будинок — нині це Будинок вчених на вулиці Жон Мироносиць, був проданий для покриття боргів тестя.

Рис. 4. Легендарні українські націоналісти біля першого в Україні пам'ятника Шевченку — Левко Мацієвич та Микола Міхновський. Поруч стоїть актор Северин Паньківський. Джерело: <https://emuseum.online/exhibitions/shevchenko/>

Повертаючись до встановлення дати фотопортрета та мотиву його появи, можемо припустити, що воно було зроблене в проміжок з 1890 до 1893 року. Перша дата (1890) — це відоме фото, на якому зображені Олексій і Анна Бекетови в першу річницю вінчання. Друга дата (травень 1893) — це початок політичних репресій щодо українства, народництва, Братства тарасівців. Оскільки родина Алчевських через просвітництво була із цим усім пов'язана, то після вказаної дати малоймовірно, щоб Олексій Бекетов дозволив собі ризикувати кар'єрою.

На нашу думку, зовнішній вигляд молодого Бекетова на фото в сорочці найближчий до того, який датовано 1890 р. (Рис. 5). Саме тоді молода родина зробила знімок на пам'ять у першу річницю вінчання. На обох фото він дуже схожий: той же погляд, поворот голови, зачіска. І лише дещо більша борода додає враження, що між двома фото зовсім невелика різниця в часі — рік або два.

Отже, відповідно перший згаданий підпис фото, датований «початком XX століття», зовсім неприйнятний.

Рис. 5. Бекетови Олексій та Анна в річницю вінчання. 1890 р.

Тепер щодо одягу — на О. Бекетові — вишита чоловіча сорочка з манішкою. Такий вид одягу був поширений на межі XIX–XX ст. На Правобережжі його ще називали сорочкою з одним нагрудником. Саме так правильно називати те, що ми бачимо. Це не «народная рубаша» і не «вишиванка». Як пояснює старша наукова співробітниця Херсонського обласного краєзнавчого музею Марина Аскурава, усі чоловічі сорочки такого крою, які носили в містах і селах наприкінці XIX ст., були вишитими (Верлата, 2020). Їх так і називали: народні сорочки. У перекладі російською — «народная рубашка», а не «рубаша». Слово «рубаша» означає виключно російський одяг.

Модне слово «вишиванка» увійшло в український лексикон за часів НЕПу. Уперше мода на вишиванку в тому вигляді, якою ми її знаємо нині, припала на 1920–1930 рр., коли в УРСР проводилася т. зв. політика українізації (Олицкая, 1971). Вдруге популярності вишиванкам додав Микита Хрущов (1953–1964), коли перебував на чолі Радянського Союзу. Він часто одягав вишиванку не лише в побуті, але й на різні урядові заходи. Після відсторонення від посади, поступово відбувся й занепад популярності цього виробу до самої доби Незалежності. Пізніше, перед 1990-ми рр. у поняття «вишиванка» стали вкладати ідеологічний підтекст та називати так святковий, патріотичний, культовий одяг. Отже, вишити

сорочку О. Бекетова ніяк не можна називати «вишиванкою». Тому другий, зазначений на початку, підпис, у якому нашого героя одягли у «вишиванку», теж неприйнятний. Та й небезпечно це було — носити український стрій у XIX ст. (Рудницький, 1928).

Отже, на О. Бекетові — чоловіча вишита сорочка. Очевидно, що це — не щоденний його одяг. Навіть інспектуючи хід будівництва він одягав сюртук і шляпу (Рис. 6). Тому ми маємо шукати відповідь на запитання: з якого приводу було зроблено знімок? Можна тут сформулювати інакше: на чиє прохання Олексій зробив цей знімок? Кому хотів сподобатись, коли одягав вишиту сорочку? Що передувало знімку? Чому більше ми не бачимо схожих портретів Бекетова?

Рис. 6. Олексій Бекетов на будівництві Комерційного училища. 1892 р.

Очевидно, що це особистий фотопортрет. На користь такого твердження свідчить його дуже різкий відхід від соціального стандарту, типового для Бекетова. Із цього випливає, що він, очевидно, був зроблений для когось. Серед адресатів теоретично можливі всього три особи — дружина, теща й тесть.

Розглянемо по черзі всі варіанти. Перший — подарунок дружині. Олексій кохав дружину й міг зробити для неї такий подарунок, щоб показати, що він вдячний родині Алчевських, яка займається просвітництвом народу. По-друге, вишиті сорочки, як відомо, вважалися в народі своєрідним оберегом, символізували родинну пам'ять, вірність та любов у сім'ї. Етнографи розповідають, що ще в XIX ст. в селах кожна дівчина-наречена перед весіллям зобов'язана була вишити особливу святкову сорочку своєму нареченому. Якщо в родині

Алчевських вивчали народні традиції та звичаї, можна припустити, що дружина Олексія власноруч вишила йому сорочку. Відповідно, він міг з якогось приводу, наприклад народження сина (1891), замовити для дружини свій портрет у вишиванці.

Другий варіант — Олексій Бекетов міг зробити фото й подарувати його теці. По-перше, він поважав і цінував діяльність просвітниці. По-друге, якщо фото зроблено в останнє десятиліття XIX ст., у період стрімкого зростання молодії сім'ї — за п'ять років вони народили четверо дітей. По-третє, батьки Олексія переїхали до Петербургу, а в Харкові найближчі помічники — це родина Алчевських на чолі з Христіною Данилівною. Теці було всього 50 років, син Олексія — її перший онук. Знаючи про її захоплення народництвом, Олексій міг зробити фото в народному стилі для теці на пам'ять.

Третій варіант — для тестя. Це малоймовірно, однак насправді глибокого дослідження тосунків цих двох родин ми не маємо. Як не маємо й розуміння ролі тестя в становленні кар'єри молодого архітектора. Фінанси, замовлення, зв'язки тоді мали не менше значення, ніж у будь-який час. Однак у зв'язку з браком інформації зупинимось на тому, що фото призначалося на подарунок теці.

Для відповіді на запитання, чи був Олексій Бекетов українофілом, слід пояснити, що мається на увазі, у якому сенсі вживається цей термін — у політичному або культурному контексті? Українофілство — це рух на теренах Російської імперії в 1860–1880-х рр., що охоплював різні течії — від звичайної любові до усього свого рідного й аж до незалежності України¹. Рух існував недовго — з 1859 до кінця 1880-х рр., тобто від народження О. Бекетова до його повернення з Петербургу до Харкова. Метою руху була освіта широких народних мас українською мовою, для чого було створено широку мережу своїх громад, видавалися підручники й словники. Одна з громад мережі знаходилась у Харкові, у неї входила і недільна школа Христини Алчевської. Самі українофіли воліли називатися «народолюбцями», що наводить на думку про одяг Бекетова.

Справу українофілів продовжило Братство тарасівців — таємна політична організація, створена в Харкові в 1891 р. (Лавров, 2004). Так, Харків наприкінці XIX ст. можна назвати «столицею відродження України». Тарасівці проводили роботу серед студентства, шкільної молоді, селянства і робітництва, а їх загальна чисельність становила близько 100 осіб². У 1893 р. на Шевченкових роковинах у Харкові були проголошені основні тези та ідеї Програми тарасівців. Уже за місяць, 1 травня 1893 р. поліція провела масові обшуки, арештовано 24 особи.

Отже, відповіддю на питання, чи був Олексій Бекетов українофілом і чи можна саме із цією його позицією пояснити появу фото в народній сорочці,

1 Українофілство. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%BE%D1%84%D1%96%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE>

2 Братство тарасівців. Примітки. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE_%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%B0%D1%81%D1%96%D0%B2%D1%86%D1%96%D0%B2%D0%9F%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96-%D1%82%D0%BA%D0%B8

буде — ні. Його повернення до Харкова, який вважався «малоросійським» (тобто українським) містом, пояснюється виключно особистими міркуваннями. Він мріяв прикрасити провінційний Харків красивими цегляними будинками, зробити місто приємним для життя. Прагнув до гармонії в кожному своєму проєкті, а також у сімейному й суспільному житті. Олексій жив поряд з родиною Алчевських, симпатизував всім членам родини за їхню громадську й просвітницьку діяльність, кохав свою дружину Анну, любив дітей.

Майбутній академік архітектури був затаюто творчою людиною, трудоголіком, який дбав про матеріальні статки великої сім'ї і свою професійну кар'єру як будівельника й викладача. Проєкт будівництва в Харкові Суспільної бібліотеки (1899–1901) був останнім, який він виконав безкоштовно. Після загибелі тестя він вже не брав участі в таких масштабних проєктах. А політична реакція царату на все, пов'язане з українством, змусила батька багатодітної родини триматись осторонь політики.

Висновки. Дослідивши контекст життя й творчості відомого архітектора О. Бекетова в останнє десятиліття XIX ст., можна сформулювати такі висновки:

1. Стосовно одягу О. Бекетова на світлині, можна впевнено стверджувати, що він має назву — народна сорочка. Патріотично-політичний термін «вишиванка» увійшов у лексикон українців значно пізніше.
2. Дату знімка правильно атрибутувати між 1891 — травнем 1893 р.
3. Приводом для появи знімка можна вважати особливі стосунки між молодю родиною О. Бекетова та родиною Алчевських. З великою ймовірністю фото зроблено на пам'ять для тещі — Х. Алчевської.

Перспективи дослідження теми. Розвідка непрямой підтримки харківською інтелігенцією українства як культурного й політичного руху на межі XIX–XX ст.

Список посилань

- Балишева, Є. В. (2002). *Каталог об'єднаних відомостей про документи академіка архітектури О. М. Бекетова у складі фондів державних архівів, музеїв, установ України, родинному архіві Бекетових (1885–1941 рр.)*. Труды ЦДНТА України.
- Верлата, Н. (2020, Травень 21). Херсонські музейники пояснили різницю між вишиванкою та вишитою сорочкою. *Суспільне Херсон*. <https://suspihne.media/kherson/35137-riznicu-miz-visivankou-ta-visitou-sorockou-poasnili-hersonski-muzejniki/>
- Головенко, Т. М., Козарь, О. П., Бондарчук, Ю. С., & Шовкомуд, О. В. (2023). *Історія костюму: культурна спадщина народів світу: навчальний посібник*. ЛНТУ; МДУ.
- Лавров, Ю. П. (2004). Братство тарасівців. І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін. (Гол. редкол.). *Енциклопедія Сучасної України: електронна версія*. Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. https://esu.com.ua/search_articles.php?id=37632.
- Мачулін, Л. І. (2016). *Алексей Бекетов и его Харьков*. Мачулін.

- Мачулін, Л. І. (2023). *Олексій Бекетов. Життя і творчість. (Серія «Час. Особистість. Харків»)*. Мачулін.
- Мироненко, Д. О. (Уклад.). (2016). *О. М. Бекетов (1862–1941): бібліографічний покажчик*. Мінрегіон України; Держ. наук. архітектур.-буд. б-ка ім. В. Г. Заболотного.
- Олицкая, Е. Л. (1971). *Мои воспоминания* (Т. 1). Посев.
- Рудницький, Є. (1928). «Дело о ношении хлопманского костюма». Справа Амоса Свидницького на 144 листах за ношення українського національного одягу в 1861 р. В М. Грушевський (Ред.), *За сто літ. Матеріяли з громадсько-го й літературного життя України XIX і початків XX століття* (Т. 2, с. 122–134). Держвидав України.
- Рудяченко, О. (2003, Травень 6). *Олексій Алчевський. Урал нервово хекав нам у спину*. Укрінформ. <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3705123-oleksij-alcevskij-i-ural-nervovo-hekav-nam-u-spinu.html>
- Смоленська, С. О. (2017). *Архітектура авангардного модернізму в Україні: генеза та спадщина* [Дисертація доктора архітектури, Харківський національний університет будівництва та архітектури]. <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/dissertation/1590/dissmolenska.pdf>
- Южный край. (1900, Ноябрь 14), 3.

References

- Balysheva, Ye. V. (2002). *Catalog of generalized information on documents of academician of architecture O. M. Beketov as part of the fonds of state archives, museums, institutions of Ukraine, and the Beketov family archive (1885–1941)*. Trudy TsDNTA Ukrainy. [In Ukrainian].
- Verlata, N. (2020, Травень 21). Kherson museum workers explained the difference between an embroidered shirt and an embroidered shirt. *Suspilne Kherson*. <https://suspilne.media/kherson/35137-riznicu-miz-visivankou-ta-visitou-sorockou-poasnili-hersonski-muzejniki/> [In Ukrainian].
- Holovenko, T. M., Kozar, O. P., Bondarchuk, Yu. S., & Shovkomud, O. V. (2023). *The History of Costume: Cultural Heritage of the Peoples of the World: A Study Guide*. Lutskyi natsionalnyi tekhnichnyi universytet Mukachivskyi derzhavnyi universytet. [In Ukrainian].
- Lavrov, Yu. P. (2004). The Brotherhood of Tarasivites. I. M. Dziuba, A. I. Zhukovskiy, M. H. Zhelezniak et al. (Eds. in chief). *Encyclopedia of Modern Ukraine: electronic version*. Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy. https://esu.com.ua/search_articles.php?id=37632. [In Ukrainian].
- Machulin, L. I. (2016). *Alexei Beketov and his Kharkov*. Machulin. [In Russian].
- Machulin, L. I. (2023). *Oleksii Beketov. Life and work (Series “Time. Personality. Kharkiv”)*. Machulin. [In Ukrainian].
- Myronenko, D. O. (Comp.). (2016). *О. М. Бекетов (1862–1941): bibliographic index*. Minrehion Ukrainy; Derzhavna naukova arkhitekturo-budivelnna biblioteka imeni V. H. Zabolotnoho. [In Ukrainian].
- Olickaja, E. L. (1971). *My memories* (Vol. 1). Posev. [In Russian].
- Rudnytskyi, Ye. (1928). “The case of wearing a cotton suit”. The case of Amos Svydnytsky on 144 letters for wearing Ukrainian national clothes in 1861. In M. Hrushevsky (Ed.), *For a hundred years. Materials from the public and literary life of*

-
- Ukraine in the nineteenth and early twentieth centuries* (Vol. 2, p. 122–134). Derzhvydav Ukrainy. [In Ukrainian].
- Rudiachenko, O. (2003, May 6). *Oleksiy Alchevsky. The Urals was nervously hovering at our back*. Ukrinform. <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3705123-oleksij-alcevskij-i-ural-nervovo-hekav-nam-u-spinu.html> [In Ukrainian].
- Smolenska, S. O. (2017). *Architecture of Avant-Garde Modernism in Ukraine: Genesis and Heritage* [Masters dissertation of Doctor of Architecture, Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture]. <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/dissertation/1590/disssmolenska.pdf> [In Ukrainian].
- Juzhnyj kraj*. (1900, November 14), 3. [In Russian].

Надійшла до редколегії 04.02.2025